

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

Žodžio stichija

Vis neišeina iš galvos birželio 2-osios, paskutiniojo Poezijos pavasario 2013 renginio – baigiamojo vakaro – nuotaika. Žmonių puokštės (kitaip ir pavadinti sunku gražiomis gėlėmis suknelėmis apsirengusias moteris ir šviesiamarškinius vyrus, ką jau kalbėt apie vaikus, žydinčius gaiviomis vasaros spalvomis) skleidėsi senojo Vilniaus universiteto M. Sarbievijaus kieme, prie garsiojo filologų berželio ir čiurlenančio fontano. Kaip paukščiai klausytojai nutūpė suoliukus, kad pasiklausytų archajiško, šamaniško poezijos žodžio, kuris taip gražiai derėjo su Veronikos Povilionienės ir grupės atliekamomis dainomis, kuriose pasigirsdavo ir stichijų balsai – švilpiančio vėjo, klykaujančių paukščių. Įsijungė į poezijos skaitymus ir pati stichija – griausmingą verlibrą paskelbė griaustinis, o paskui išpūdingais jambiais pasipylė lietūs. Toks smarkus, kad nė lietsargiai negelbėjo – klausytojai iš atviros kiemo erdvės susislapstė po stogų atbrailomis.

Toks išpūdis ir liko – tarsi pati gamta, pačios stichijos kalbėtų poezijos kalba, kalbėtų mums, su mumis, primindamos, kaip mes nuvertinome, iškreipėme, susmulkinome žodį. Ir stichijoms neretai tenka priminti, koks galingas įrankis jis buvo. Sustabdydavo audras, prikeldavo mirusius, praskirdavo jūras, pranašystės žaibu nutvieksdavo tamsius nežinomybės amžius. Dar ir dabar jis yra išlaikęs savo galių likučius, tačiau kaip galingas elektros išlydis jis tvyksteli tik tada, kai atsisukama į žodžio pradžią, į žodžio esmę – kūrybos galią ir džiaugsmą.

Pamirškite miniai skirtus žodžio malonumus, rafinuotus ir lėkštus, eilėraščius ir romanus, parašytus vienai dienai, žodžio tapybą ir grafiką, kuri virsta pernykščiais lapais. Jeigu žodis yra stichija, tai ji gali būti ir žiauri, ir baisi, ir nesuprantama – ji neskirta aptarnauti tam tikrai interesų grupei, įtikti tam tikram skoniui, paglostyti kieno nors savimeilę ir pataikauti tuštybei. Be to, kas galėtų paneigti, kad audros, viesulai, potvyniai, žemės drebėjimai ir ugnikalnių išsiveržimai nėra mūsų paniekinto ir viešojoje pramogų erdvėje išsigimstančio, mutuojančio, pabaisa virstančio žodžio priešinimasis?.. Dabartinės civilizacijos pastatytos ant senųjų civilizacijų kaulų – jos tai turėtų atminti, nes civilizacijų palikimą sudaro ir žodžiai: senieji tekstai, sagos, runos, odės, epitalamijos ir epitafijos. Taigi visi mes gyvename ant mirusių žodžių tektoninių plokščių, netvarių, judančių.

Prisimenu profesorės Viktorijos Daujotytės pasakytus žodžius – eilėraščiui nieko nėra negalimo. Vadinas, jis gali sutalpinti ir išskleisti – kaip stichija, kaip vėjas – ir erdvių džiaugsmą, ir gelmės prakeiksmą. Jis gali gydyti ir žeisti. O ir žeisti gali savaip – gydančiai, juk surambėjusią odą pažadinti gali tik skausmas. Dabar tiek daug žodžių nieko nebereiskia – jie kaip toji surambėjusi oda, ir rambėja toliau, nes nieko nereiškiančių žodžių vis daugėja. Todėl gal ir poetas, kuriam žodis yra ne eiliakalystės priemonė, o jį pavergusi baugi stichija, yra savotiškas šamanas, aiškiaregis, galintis intuityviai pažvelgti į ateities tamsą?..

Ir ką gi reikštų tokia jo ištarmė – „(...) nes galas,/ jei Dievas numirs anksčiau nei kalba,/ ir kalba anksčiau nei pasaulis“ (Aidas Marčėnas, „Ars poetica“)? Mįslė? Lyrinės simbolikos brūzgynai? Nieko panašaus, tai tik negailestinga poetinė logika: juk Dievas yra žodis, taigi Jo ir kalbos mirtis yra dvasinė pasaulio mirtis. Mes tebegyvensime, bet nebe Dievo, o mirusios kalbos pasaulyje. Koks tas pasaulis – galime tik nuspėti. Bet, kaip rašė F. Dostojevskis, jeigu Dievo nėra, tai viskas galima.

Renata Šerelytė

Nuotrauka iš Žemaičių muziejaus „Alka“ archyvo

AUDRA

*Liūdnų miškų rūstus kirtėjas,
Į juodą girią šoka vėjas,
Ir krenta lapai ir lašai,
O tu eilėraštį rašai.*

*Ir skamba šakos tartum stygos,
Ir maišos miško senos knygos,
Per dangų liejasi dažai,
Ir tu eilėraštį rašai.*

*Kad jūroj skęsta baltos burės,
Kad plyšta debesų kepurės, –
Bet tau to vėjo per mažai,
Ir tu eilėraštį rašai:*

*Nuo tavo kirčių siunta vėjas,
Ir tau dangus vulkanais liejas,
Ir dega girios ir laukai,
Kuriems tu žūti įsakai.*

Henrikas Radauskas

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Renata Šerelytė. Žodžio stichija • **2-as psl. Stasys Goštautas.** Prisiminus architektą Joną Muloką • **3-as psl. Algis Vaškevičius.** Dailininkai – atkurtai Lietuvos valstybei • **4-as psl. Perpetua Dumšienė.** Mykolo Kleopo Oginskio (1765–1833) atminimas Florencijoje • **6-as psl. Romualdas Granauskas.** Šv. Mikalina. Novelė • **7-as psl. Algirdas Sabaliauskas.** Šimtas kalbos mįslių • **8-as psl. Kultūros kronika**

Kitame numeryje:

Legendomis apipinta Betygala • Merkinės draugas Piotras Ciešla • Naujos knygos

Užrašai iš Los Angeles

Prisiminus architektą Joną Muloką

Stasys Goštautas

Po Lauryno Stuokos-Gucevičiaus architektų Lietuvoje ne tik kad netrūko, bet netrūko ir talentingų architektų. Po neoklasicizmo atėjo romantikų laikai ir tęsėsi iki simbolistų ir *art nouveau* – deja, pastarosios krypties architektų mes neturėjome, skirtingai nei latviai ir estai. Tačiau būta visai neblogų *art deco* pakraipos architektų, tokių kaip Vladimiras Dubeneckis, pastatęs Vytauto Didžiojo Karo muziejų ir kitoje pusėje – Valsybinį M. K. Čiurlionio muziejų.

Marquette Parko bažnyčios tulpių kapitelis

Minėdami architekto Jono Muloko (1907–1983) mirties metines (Jonas Mulokas išėjo anapilin prieš 30 metų gegužės 31 d.), turėtume prisiminti jo darbus, kurie dar ilgai bus gyvi ir nepamiršiami. Iš tiesų, jeigu JAV kardinolai nenutars uždaryti dar dviejų bažnyčių, tai Jono Muloko statyti Dievo namai gali sulaukti dar vieno šimtmečio. Turiu omeny Marquette Parko bažnyčią Čikagoje ir Kristaus Atsimainymo bažnyčią (Maspeth, New Yorkas, 1962 m.). Pirmoji panaši į jugendo stiliaus dekoruotus pastatus, tokios stilistikos bažnyčios Lietuvoje nėra; antroji – moderniška, trikampio struktūros, su *rūpintojėlio* pavidalo bokštu. Bažnyčia originali, ir nors panaši į ją, kad ir be tokio bokšto, yra visame pasaulyje, tačiau ji išsiskiria iš kitų savo grakštumu. Ne veltui „New York Times“ kadaise pripažino ją kaip geriausią tų metų architektūrinį paminklą. Būtų puiku, jei abi išliktų lankomos, nors lietuvių abiejose bažnyčiose trūksta, labai trūksta, nes visi apsigyveno užmiestyje, o iš ten bažnyčią ne taip lengva pasiekti.

Lietuva, ne vieną šimtmetį veikta lenkų ir ka-

Jonas Mulokas prie Marquette Parko bažnyčios maketo

talikiškosios kultūros įtakos, išsaugojo savo kalbą ir primityvųjį meną žemdirbių ir valstiečių dėka. Lietuviška ornamentika buvo taikliai panaudota Jono Muloko architektūriniams projektams. Jo nuopelnas Amerikos lietuvių architektūrai ypatingi savo monumentalumu. Iš pradžių buvo „smūtkeliai“ ir šiaudiniai ornamentai – Mulokas užsispyrė iš šiaudų sukurti kažką patvaresnio. Kaip jam pavyko tai įgyvendinti, sunku suprasti. Jis mokėjo suburti talentingus dailininkus ir labai atidžiai klausėsi jų nuomonės... V. Kašuba, V. K. Jonynas, A. Valeška, A. Elskus – čia paminiu tik keletą jų. Nors kai kurie, pavyzdžiui, V. Petravičius ir P. Lapė, iš pradžių juokėsi iš Jono architektūrinių „šiaudų“, nes negalėjo įsivaizduoti, kaip galima pritaikyti šiaudinius ornamentus architektūriniam stulpui, lankui ar kapiteliui.

Iš dalies ta negatyvi kritika privertė Muloką rimtai persvarstyti visas galimybes. Jonynas atėjo Mulokui į pagalbą ir Marquette Parko bažnyčiai pasiūlė tulpių kapitelius, kurie tikrai atrodo jauni ir savi. Tai ir yra Muloko nuopelnas, nes niekas kitas nedrįso mažosios architektūros formų taip kūrybingai panaudoti didžiojoje architektūroje.

Trys Muloko statytos bažnyčios – Švč. Mergelės Marijos Nekalto Prasidėjimo (East Saint Louis, Illinois, 1956 m.), Švč. Mergelės Marijos Gimimo (Čikagoje, 1957 m.) ir Kristaus Atsimainymo (Maspeth, New Yorke, 1962 m.) sukurtos jo mėgstamų koplytstulpių stiliumi. Dar Lietuvoje, o paskui ir Vokietijoje, Mulokas išplėtojo savitą „smūtkelių“ stilių. Sakosi pagaminęs jų per 800. Didelių ir mažų, kurių nemažą dalį paliko Vokietijoje, o kita atsidūrė Čikagoje. Turbūt vienas žymiausių jo koplytstulpių, sukurtas New Yorko Pasaulinei parodai 1964 m., nesaugomas dingio. Panašų koplytstulpį galima rasti Pranciškonų sodyboje Kennebunkporte, Maine ir Marquette Parke, kadaise buvusiame ALVUD'o kiemelyje.

Tie skulptūriniai koplytstulpiai ir padėjo Mulokui išspręsti architektūrinę problemą. Jeigu gerai išsižiūrėsime į visų trijų bažnyčių bokštus, aiškiai rasime jo įkvėpimo pagrindą. Sunkiausia buvo pritaikyti medžio savybes akmeniui, plytoms ir cementui. Bet Mulokui tai pavyko! Ir šiandien gėrimės tų bažnyčių bokštais.

Pirmąją lietuvišką bažnyčią Mulokas pastatė prie Missouri ir Mississippi upių – East St. Louis, Illinois, Švč. Mergelės Marijos Nekalto Prasidėjimo (East Saint Louis, Illinois). Tai buvo pirmasis Muloko bandymas, jam vos atvykus į Ameriką, pastatyti kažką panašaus į lietuvišką bažnyčią (mat senasis pastatas sudegė). Pradėjo 1952 m. ir baigė po ketverių metų. Taigi per dešimt metų (1952–1962) Mulokas sugebėjo pastatyti tris bažnyčias, naudodamas mažosios architektūros principus. Deja, visos trys šiandien yra pavojuje – gali būti atimtos ar uždarytos.

Marquette Parko Švč. Mergelės Marijos Gimimo bažnyčia, Čikaga

Tačiau bene svarbiausias Muloko įnašas – jo sukurtas katedros dydžio pastatas, visiems žinomas kaip Marquette Parko bažnyčia. Švč. Mergelės Marijos Gimimo bažnyčia yra tikras lietuvių išeivijos architektūrinis paminklas. Jeigu reikėtų atrinkti vieną kūrinį, atstovaujantį jų kūrėją Joną Muloką, tai būtų Marquette Parko bažnyčia. Kaip pirmoji, taip ir šioji gausi ornamentikos, primena XX amžiaus pradžios statybą pagal jugendo stiliaus ir *art deco* architektūrą.

Bažnyčios fasadas – puošnus, barokiškas, primenantis daugelį Vilniaus miesto bažnytinių pastatų iš jėzuitų laikų, importuotas iš Romos „di Jesu“ modelis, gražiai prigijęs Vilniuje, ypač Šv. Jonų bažnyčioje. Panašių fasadų galima rasti Ispanijoje ir ispanų kolonijose tarp kontrreformacijos stiliaus pastatų. Tad Muloko kūrybinė mintis sujungti baroką su gotikos likučiais – pakankamai originalus sprendimas, labai propaguotas gotikos mėgėjo Johno Ruskinio, kuris visur pristatė neogotikinių bažnyčių. Ši jauną architektą įkvėpė ir Šv. Mato bažnyčia Rokiškyje – puikus neogotikos pavyzdys Lietuvoje.

Trečioji bažnyčia – Kristaus Atsimainymo, Maspeth, New Yorke – susilaukė labai daug vertinimų ne tik iš lietuvių, bet ir iš amerikiečių pusės. Šis pastatas, paprastas kaip daržinė, tiesiog spindi drąsa ir originalumu. Jeigu būtų be bokšto, nebūtinai būtų lietuviškas, tiktų visiems laikams, ir nematau, kad kada nors šis pastatas galėtų būti nugriautas. Panašią bažnyčią Mulokas pastatė indėnų misioneriams Montanoje.

Tad, minint Jono Muloko 30-ųjų mirties metinių datą, ne tik našlė Jadvyga Mulokienė bei Rimo ir Dainiaus Mulokų šeimos turėtų susitikti, pagerbdamos kilnų Lietuvos architektą, bet ir visai išeivijai vertėtų prisiminti jo darbus. Jonas Mulokas, kaip daugelis to meto kūrėjų, ieškojo ir, man rodos, rado naują formą modernios lietuviškos architektūros kūrimui – ne tik Lietuvoje, bet ir JAV.

Kristaus Atsimainymo bažnyčia, Maspeth, New York

Dailininkai – atkurtai Lietuvos valstybei

Algis Vaškevičius

Žinomas Lietuvos fotomenininkas Rimantas Dichavičius, iliustravęs daugiau kaip 300 knygų, neseniai parengė ir išleido albumą „Laisvės paženklinti“. Jau išėjo du albumo tomai, trečiasis dar ruošiamas. Šiame albume, kuriam autorius paskyrė šešerius savo gyvenimo metus, pristatyti Lietuvos dailininkų darbai atkurtai Lietuvai. Tokio išpūdingo savo apimtimi ir tematika darbo iki šiol nebuvo išleista.

R. Dichavičiui suteiktas nusipelnusio meno veikėjo garbės vardas, Tarptautinės meninės fotografijos federacijos (FIAP) fotografo menininko (AFIAP) garbės vardas, nuo 1997 metų jis yra Lietuvos fotomenininkų sąjungos garbės narys, o 2003-aisiais jam suteikta Lietuvos Respublikos Vyriausybės meno premija. Įvairiose parodose menininkas yra pelnęs ne vieną medalį, per 20 kitų apdovanojimų.

Turbūt labiausiai menininką išgarsino jo fotografijų ciklas „Žiedai tarp žiedų“, skirtas moters kūno grožiui išaukštinti. Meniški fotografo sukurti moterų aktai maždaug prieš ketvirtį amžiaus sulaukė didžiulio susidomėjimo ir sulaužė daug tabu. Tada pažiūrėti „Žiedai tarp žiedų“ nuotraukų į salės veržėsi daugybė žmonių, šis ciklas apkeliavo daugybę pasaulio šalių, visur sulaukdamas didelio susidomėjimo.

„Pamenu, tam, kad šias nuotraukas dar sovietmečiu būtų galima rodyti Maskvoje, reikėjo gauti aukščiausių partijos vadų leidimą. Kai paroda atsidarė, prie salės nusidriekė nematytos tūkstantinės žmonių eilės. Šiandien net sunku įsivaizduoti, kad per dieną parodą pamatydavo apie 20 tūkstančių žmonių. Minia buvo tokia, kad net išlaužė parodų salės duris, ją teko tramdyti milicininkams“, – prisimena R. Dichavičius.

Kitas jo darbų ciklas – „Vizijos“, kuriam atiduota apie 10 darbo metų. Tai savotiška „Žiedai tarp žiedų“ tąsa, kur moteris taip pat yra visų darbų centras. Buvo parengtas ir išsamus šių darbų albumas, tačiau jį numaćiusi spausdinti leidykla bankrutavo, o fotografas neteko apie 80 tūkstančių litų.

Naujojo albumo „Dailininkai atkurtos Lietuvos valstybei“ sudarytojas įsitikinęs – atėjo laikas parodyti, ką turime geriausio, kuo galime didžiuotis, ir šį darbą būtinai reikėjo padaryti. Pirmasis albumas prasideda nuo dailininkų, kurie sukūrė mūsų valstybingumo ženklus, pristatymo. Tai visų pirma Arvydas Každailis, kurio atkurta heraldika naudojama dabar, pagal kurio sukurtus projektus dabar audžiami gobelenai atkurtiems Valdovų rūmams. Toliau pristatomi menininkai, kurie sukūrė Lietuvos kariuomenės ženklus, uniformas, apdovanojimus, mūsų valstybės pinigų ir pan.

„Stengiausi laikytis to paties principo – pateikiama trumpa autoriaus biografija, jo nuotrauka, po to – darbai valstybingumo tematika. Iš viso surinkau apie 300 dailininkų ir šį savo šešerių metų darbą paskyriau Lietuvai. Kažkas tą turėjo padaryti, ir pagalvojau – o kas kitas, jei ne aš? Juk turėjau daug patyrimo, pažinojau visus tuos menininkus, turėjau didelės patirties knygų leidyboje“, – pasakoja R. Dichavičius.

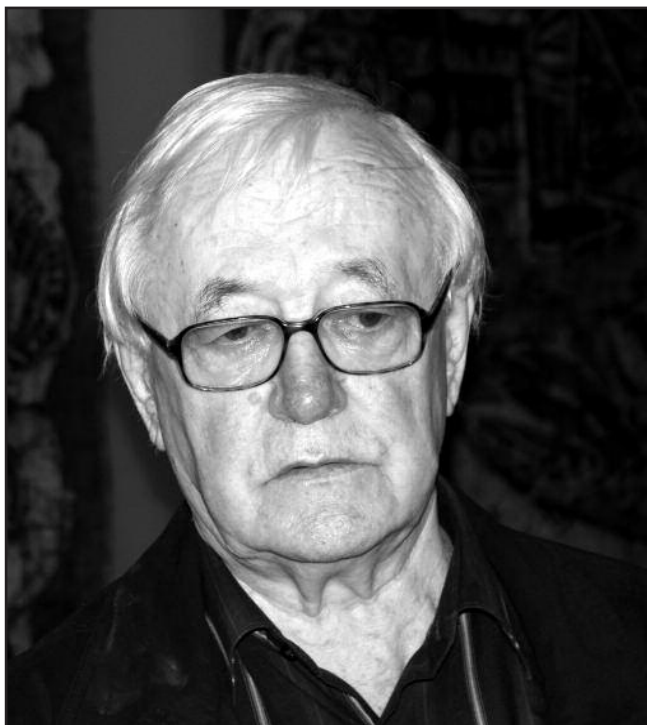
Fotomenininkas gali valandų valandas pasakoti apie susitikimus su menininkais, pokalbius, prisiminimus. Kol buvo rengiamas albumas, per tuos šešerius metus dvylika autorių jau išėjo Amžinybėn. Visi jie labai įsiminė autoriui, ir ypač jo mokinsys skulptorius Stanislovas Kuzma, sukūręs daugybę monumentalių darbų, nors turėjęs silpną širdį ir nuolat grūmėsis už gyvybę.

„Aš kartais pagalvoju – pats esu dailininkas, galėjau sukurti kelis ar keliolika paveikslų, gal dar vieną nuotraukų ciklą, bet manau, kad daug svarbiau buvo išleisti tokį albumą – tai turbūt buvo mano paskirtis. Kai matai viską vienoje vietoje, gali suprasti, kokia kūrybinga tauta esame, kokių nuostabių darbų sukurta, kokių stiprių pasaulinio lygio menininkų turėjome ir turime“, – sakė fotomenininkas.

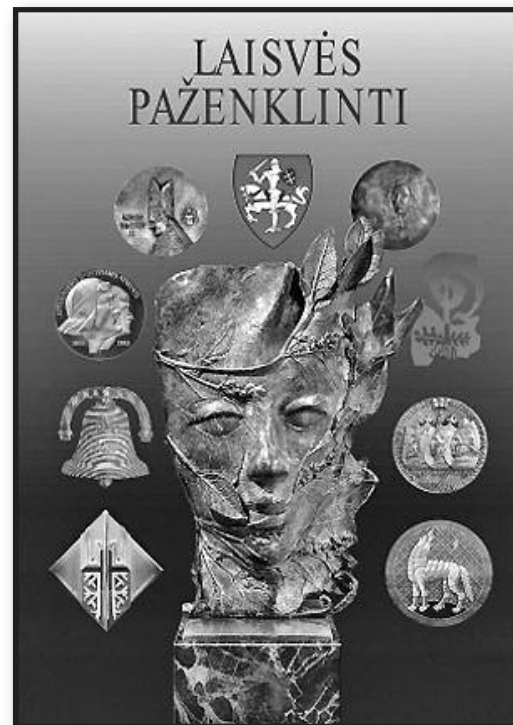
Jam sunku suprasti, kad tiek metų niekaip nesusgebama sutvarkyti Lukiškių aikštės, skelbiamas

Iš fotografijų ciklo „Vizijos“

R. Dichavičius – žinomas Lietuvos fotomenininkas

Albumas „Laisvės paženklinti“

vienas konkursas po kito ir – jokio rezultato per penkiolika metų. Kartais atrodo, kad trūksta generoriškumo, o kartais žeidžia abejingumas. Taip buvo, kai ką tik išleistą albumą autorius padovanojo vienam buvusiam kultūros ministrui. Šis nerado laiko autoriui padėkoti, o viename renginyje sutiktas ir paklaustas apie leidinį R. Dichavičiui atsakęs, kad dabar jis ne darbe ir nenori būti trukdomas...

Rengdamas albumą R. Dichavičius kalbėjo su autoriais, sulaukė ir jų įvairių įdomių pasakojimų, kurie galėtų sudaryti atskirą knygą. Štai garsusis mūsų skulptorius Gediminas Jokūbonis pasakojo – sukuriu vieną Lenino skulptūrą – leidžia sukurti Maironio skulptūrą Kaune, sukuriu dar vieną Leniną – ir Adomą Mickevičių prie šventos Onos bažnyčios Vilniuje leidžia kurti. Toks buvęs laikmetis, tokie buvę reikalavimai ir įvairių kompromisų ieškojimai.

Atskiras pasakojimas apie Šarūną Sauką – itin savitą ir įdomų menininką, kuris ilgai buvo labiau vertinamas ne Lietuvoje, o užsienyje. Būtent R. Dichavičius išleido knygą apie šį kūrėją, po kurios pasirodymo menininkas tapo labai populiarus ir plačiai žinomas. Tokių istorijų, prisiminimų – ištis daugybė, ir jiems atskiros knygos reikėtų.

„Būdavo atvejų, kai menininkai man atnešdavo parodyti ir nufotografuoti lagaminą įvairiausių kūrinių. Buvo atvejų, kai dėl vieno darbo tekdavo važiuoti šimtus kilometrų pirmyn ir atgal. Visko buvo labai daug, ir tas bendravimas su šiais žmonėmis man pačiam davė labai daug, labai mane patį praturtino. Dažnai net neįsivaizduojame, nesusimąstome, kokią turimą turime, kokiais žmonėmis esame turtingi. Materialinės vertybės vis labiau užgožia dvasinius dalykus, ir dėl to yra labai skaudu“, – apgailestavo albumo leidėjas. □

A. Vaškevičiaus nuotraukos

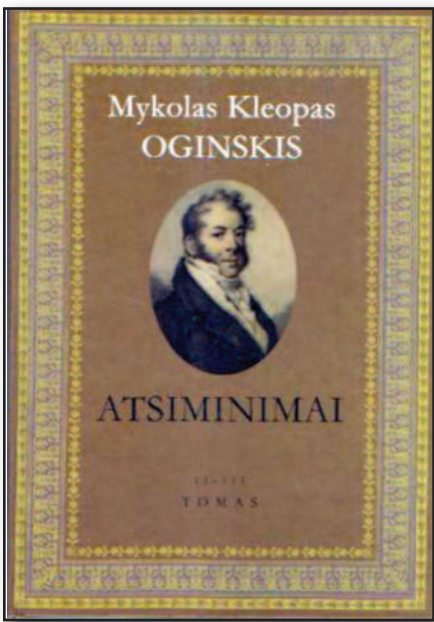
Europinio masto asmenybės:

Mykolo Kleopo Oginskio (1765–1833) atminimas Florencijoje

Perpetua Dumšienė

Vis artėja Lietuvos pirmininkavimo Europos Sąjungos Tarybai metas. Stulbinamai gražėja Lietuvos sostinė Vilnius, ruošiamasi atverti Valdovų rūmus, tad Europos istorija, jos iškilios asmenybės natūraliai vis labiau domina visuomenę. Kuo daugiau turime galimybių keliauti, tuo labiau domimės savo Tėvyne, nes juk norime ir danui, ir italui papasakoti, kas mūsų valstybėje verta dėmesio. Ypatingai patrauklios tampa tos iškilios asmenybės, kurios gali kažkuo valstybes bendra istorine patirtimi susieti. Viena iš tokių istorinių europinio masto asmenybių yra Mykolas Kleopas Oginskis.

Mykolo Kleopo Oginskio gyvenimo ir darbų didybė į širdį įkrito, kai keliaudami po Žemaitiją visam pusdieniui sustojome Rietave. Rietavas yra Oginskių rezidencija. Rietavo Oginskių kultūros istorijos muziejus, įsikūręs Rietavo dvaro pastate, ku-

Mykolo Kleopo Oginskio „Atsiminimai“

Oginskiai – kultūros mecenatai

riame aprašomu metu buvo Oginskių muzikos mokykla. Neįtikėtinu entuziazmu ir liepsnojančia meile Oginskių giminei dega kilni Rietavo Oginskių kultūros istorijos muziejaus direktoriaus Vyto Rutkausko širdis. Nė patys nepajutome, kaip ta susižavėjimo liepsna apėmė ir mus. Taip pakiliai jis pasakojo Oginskių giminės istoriją, vardijo jų iškilius darbus. Labai svarbu, kad muziejuje Oginskių giminės istoriją pasakoti galima žvelgiant į puikias freskas – jose vaizduojama ir Oginskių giminės genealogija, ir ori-

ginalus kūrinys, kuriame ne tik išraiškingi Oginskių portretai, bet ir sumaniai perteiktos jų charakteristikos – jų užsiėmimų, veiklos simboliai ir atributai. Supratau, kad visa, ką pavyko pamatyti ir išgirsti Rietave, uždegė mano vaizduotę, ir aš labai norėsiu apie LDK didikų Oginskių giminę sužinoti daugiau. Daug ką tada pasižymėjau užrašų knygelėje, netgi adresą, kur Florencijoje galima pamatyti Oginskiui skirtą balto marmuro paminklą. Širdyje jau gimė svajonė pasisukti į Florenciją.

Ruošdamasi kelionei į Florenciją, skaičiau lietuvių kalba išleistus žinytus, lankytinų vietų aprašus. Mano užduotis buvo surasti literatūrą ir atrinkti tai, ką norėsiu pamatyti. Į Florenciją ketinau vykti ne su turistų grupe. Mano palydovė turėjo būti jau senokai Italijoje dirbanti, už išsilavinusio italo nutekėjusi lietuvaite, puseserės dukra. Tad savaime suprantama, kad į maršrutų planavimą, svarstymus įsijungė ir dukterėčia Aušra, ir jos vyras italas Giuseppe. Rašiau jiems karštus ir jausmingus laiškus, prašiau iš anksto užsakyti bilietus į visas menų šventoves. Kai kalbėjomės *skaipu*, paminėjau, kad lietuviškame kelionių gide skaičiau, jog garsiojoje Švento Kryžiaus bazilikoje (Basilica di Santa Croce), kur palaidoti visi Italijos kultūros, meno, mokslo šviesuliai, visai šalia Michelangelo galima rasti ir Mykolo Kleopo Oginskio amžinojo poilsio vietą, o ji pažymėta ir gražia balto marmuro skulptūriniu kompozicija. Girdėjau, kaip Giuseppe suabejojo – nejaugi šalia Michelangelo?

Praėjo dar keletas mėnesių, kol turėjau progos viskuo įsitikinti pati.

Turėjau ambicijų kelionei kuo geriau pasirengti, tad ne tik pradėjau klausyti italų kalbos pamokų kompaktinio disko „Italų kalba per 30 dienų“, iš naujo vartyti Dantės „Dieviškąją komediją“, bet susiradau ir kapitalinį veikalą – lietuvių kalba išleistus Mykolo Kleopo Oginskio *Atsiminimus* ir įnikau juos studijuoti visą ilgą žiemą.

Kiekvienas lavintis trokštantis žmogus turėtų nepaprastai karštai padėkoti *Atsiminimų* leidėjams už jų pasiryžimus ir tesėjimą. Lietuvoje pagaliau turime veikalą, kurio teko laukti kelis šimtus metų. Pagalvojau, kad šiuo metu, prieš Lietuvai pirmininkaujant Europos sąjungai, šiuos *Atsiminimus* turėtų išstudijuoti visi diplomatai, atsakingi Lietuvos pareigūnai, nes Mykolas Kleopas Oginskis yra didinga europinio masto asmenybė (kaip jis rašė *Atsiminimuose* – *žmogus, kuris matė beveik visus Europos dvarus*). *Atsiminimus* skaitantis žmogus vaizdžiai pasikartoja labai įdomų ir audringą Europos istorijos laikotarpį nuo Lietuvos–Lenkijos valstybės padalijimo iki Napoleono pralaimėjimo ir visos Europos perdalijimo. Skaitytojas kartu su *Atsiminimų* autoriumi išgyvena dramatišką karų ir revoliucijų niokojamos Europos likimą. Ir pakartoja tiesiog kinematografiškas jo, kaip diplomato (o vėliau ir politinio pabėgėlio) keliones į Olandiją, Paryžių, Vieną, Sankt Peterburgą, Konstantinopolį, Veneciją, Florenciją.

Kunigaikštis Mykolas Kleopas Oginskis (1765–1833) – įkvepianti as-

Dantės Alighieri kenotafas

P. Dumšienės nuotraukos

menybė, kilusi iš garsios dinastijos. Minima, kad net šeši Oginskiai buvo Trakų vaivados. Labai gaila, bet plačiai visuomenei šis žymus žmogus žinomas tik kaip kompozitorius, garsiojo polonezo „Atsisveikinimas su tėvyne“ autorius. *Atsiminimų* dėka Oginskį pažinsime ir kaip garsų politikos ir valstybės veikėją. Mykolo Kleopo Oginskio politinė ir diplomatinė karjera prasidėjo jam sulaukus vos dvidešimt vienerių metų – dar 1786 m. Už nuopelnus valstybei 1790 metais jam įteikiamas Baltojo Erelio ordinas. Biografai mini, kad Oginskis gavo puikų visapusišką didiko išsilavinimą. Jaunystėje jis turėjo prancūzą mokytoją, kuris sugebėdavo pasiekti tiek, kad jaunuolis mokydavosi po 14–16 valandų per parą. 18 metų būdamas jis jau rašė traktatus. Minima, kad renkantis gyvenimo kelią M. K. Oginskiui didelę įtaką padarė jo giminaitis – Vilniaus vaivada (1764–1768 m.), LDK didysis etmonas (1768–1793 m.), poetas, dailininkas, muzikas, knygų leidėjas Mykolas Kazimieras Oginskis (1730–1800).

Skaitydami *Atsiminimus*, galime pasirinkti bet kurį Mykolo Kleopo Oginskio diplomatinės veiklos laikotarpį, bet kurį jo gyvenimo epizodą, nes visas tas istorijos laikotarpis buvo kupinas sukrečiančių istorijos įvykių, nuolatinių pavojų ir reikalavo vos ne kasdieninio apsisprendimo – kaip elgtis, išvelgti, kas naudinga savos valstybės interesams.

Štai garsieji 1795 metai. *Po trečiojo paskutiniojo padalijimo Austrija gavo didžiąją dalį Krokuvos vaivadijos, Sandomiro ir Liublino vaivadijas, dalį Chelmo pavieta ir dalį Brastos, Palenkės ir Mozūrų vaivadijų kairiajame*

Bugo krante ... Prūsijai atiteko dalis Mozūrų ir Palenkės vaivadijų dešiniajame Bugo krante, Lietuvoje – Trakų vaivadija ir Žemaitijos vaivadijos dalis kairiajame Nemuno krante bei vienas Mažosios Lenkijos pavietas Krokuvos vaivadijoje ... Rusijai atiteko visa likusi Lenkijai priklausiusios Lietuvos dalis iki Nemuno bei Brastos ir Naugarduko vaivadijų ribos, nuo ten iki Bugo, taip pat didžioji Žemaitijos dalis. Mažojoje Lenkijoje – Chelmo dalis Bugo dešinėje ir Voluinės likutis... (T. II–III, p. 45). Taigi, Abiejų Tautų Respublika padalinta, visur atskirų valstybių jurisdikcija, skirtingi įstatymai, sienos. 1774 metų Kosciuškos sukilimas numalšintas, užėmę Vilnių, netrukus rusai užėmė ir visą Lietuvą (T. II–III, p. 43), Mykolas Kleopas Oginskis, vienas iš Vilniaus sukilimo vadovų persekiojamas, jo dvarai sekvestruojami, brangenybės ir pinigai žuvo bėgant nuo kazokų pulkų. Nuo tada ir prasideda diplomatinės paieškos – kaip rasti politinį sprendimą, kad išdraskyta valstybė būtų atkurta, ir kokia ji turėtų būti, bandymas sukurti vyriausybę emigracijoje, politinių pabėgėlių sambūriai Vienoje, Venecijoje, Paryžiuje, bandymai sužinoti Europos galingųjų valdovų planus. Bendru sutarimu su Paryžiumi, kuris skelbė, kad prancūzai nusiteikę pagelbėti kovoje prieš Rusiją, pasiūlo vieną patriotų atstovą pasiųsti į Stokholmą, o vieną – į Konstantinopolį. Gavęs visus įgaliojimus, Mykolas Kleopas Oginskis tampa Visuomenės gelbėjimo komiteto ambasadoriumi Konstantinopolyje.

Tik mintimis galime leisti į tą pavojingą kelionę kartu su kunigaikš-

Nukelta į 5 psl.

Atkelta iš 4 psl.

čiu Oginskiu. Iš Venecijos jis *incognito* planuoja keliauti į Neapolį, o iš ten jau laivais į Graikiją, o vėliau sausuma į Konstantinopolį. Bet jau Neapolyje vos išvengia rusų šnipų, vėl bėga atgal į Romą. Ir tik prancūzų diplomato padedamas patenka į vieno venecijiečio fregatą. 55 dienas praleidęs jūroje, patyręs audras, menkas laivelis šiaip taip pasiekė Graikijos pakrantę ir toliau plaukti atsisakė. *Neradęs laivo, nutariau joti žirgu iki Mohalico. Vienas, be tarnų, lydimas tik Prancūzijos konsulatui priskirto janyčaro... pagaliau po šešių dienų, kelyje praleidęs šimtą valandų, atvykau į Mohalicą. Sėdau į varganą turkų laivelį. Po dvidešimt keturių valandų, perplaukęs Marmuro jūrą ...* (T. II–III, p. 75) netrukus pasiekia Konstantinopolį. Po įvairiausių slapčių derybų, susirašinėjimo, bandymų sudaryti savo valstybės atkūrimui palankius aljansus, vėl gaunama užduotis vykti į Paryžių. 1776 metų lapkričio 4 dieną išvyksta iš Konstantinopolio. Šį kartą slaptojo diplomato kelionė buvo dar sunkesnė. Tokia kelionė tikrai šaukte šaukiasi įamžinama knygoje ir kino filmuose. Žirgais įveikę Balkanų kalnus, *Pravažiuoju Romeliją ir Bulgariją, kur neseniai siautėjo maras... kai artėdavome prie kokios nors gyvenvietės, mūsų janyčaras jau iš toli... imdavo rėkti, klausdamas, ar galima užsukti, ar ne... Lakoniškas atsakymas... reikė ligos būta, arba ne. Išgirdę atsakymą, rinkdavomės kelią ir ieškodavome prieglaudos poilsiui* (T. II–III, p. 129). Tris pavojingas valandas valtele bando įveikti ištivnusį Dunojų, o tuomet žirgais joja iki Bukarešto. Moldovoje pasiklydęs įdomas žirgais nuošaliais keliais naktį 18 laipsnių šaltyje, apšąla rankas ir veidą. Galicijoje slapta užsuka pas tautietį, kurio dvarelyje randa prieglobstį, bet ir vėl sužino, kad jis tose žemėse yra paieškomas ir jo aprašymai iškabinti visose pakelės smuklėse, kur užsukdavo pašto karietos. Politinės priežastys lėmė, kad Oginskiui buvo nesaugu netgi Berlyne. Paryžių pasiekė tik 1779 metų vasario 2 dieną. Tad štai kaip atrodė tų laikų diplomatinių misijų realus atlikimas.

Tuo tarpu Tėvynėje jokių pokyčių, Oginskiui draudžiama įvažiuoti į Austrijos ir Rusijos valdomas buvusios Lietuvos – Lenkijos valstybės teritorijas, tam tikrą palankumą rodo tik Prūsijos valdovas. Per tą laiką miršta du Rusijos imperatoriai – Jekaterina ir Pavelas. Valdant Aleksandrui, Oginskiui pagaliau suteikiama teisė gyventi savo Tėvynėje, nes valstybės jau nėra. Nusavintų dvarų niekas jam negrąžina, bet lieka galimybė apsigyventi paveldėtame dvare netoli Vilniaus – Zalesėje.

Atsiminimuose pateikiama daugybė Oginskio laišku, dokumentų projektų, tiesiog protokolinių susitikimų su Rusijos imperatoriumi aprašymų, priėmimuose sutikto Napoleono pasisakymų. Nuosekliai, dokumentuotai aprašoma Oginskio tėvynainių ir jo veikla, kurios esminis tikslas – suvokti, kas iš dviejų galybių, Napoleonas ar Aleksandras, galėtų būti palankesnis buvusios valstybės suvienijimui. Oginskio užrašuose rasime plačius paaiškinimus, kodėl jis tapo Aleksandro šalininku, o Lietuvos gyventojai pasirinko Oginskį savo interesų gynėju ir tarpininku tuometinės imperijos sostinėje Peter-

Rietavo muziejaus direktorius Vytas Rutkauskas prie Oginskių giminės istorijai skirtos freskos

burge. Grafas Mykolas Kleopas Oginskis – Atstovas nuo Vilniaus gubernijos, senatorius ir asmeninis imperatoriaus Aleksandro patarėjas.

Kad geriau suprastume, kokios galybės niokojo Vilnių Napoleono kampanijos metu, kai nebuvo aišku, kas laimės ir kaip tai atsilieps suskaldytai valtybei ir jos gyventojams, paskaitykime *Atsiminimų* ketvirtą tomo ištrauką, kaip atrodė Vilniaus apylinkės, kai 1814 metų pradžioje traukėsi iš Rusijos palaimėjusi Napoleono kariuomenė. *Visi, kurie buvo prancūzų kariuomenės traukimosi liudininkai, negali to meto prisiminti nesudrebėję iš siaubo. Nė viename kūrinyje apie tuos įvykius niekas nebuvo perdėta. Tuo, ką buvau matęs ir girdėjęs, dar kartą įsitikinau pats, kai važiuoju per Lietuvą 1814 m. pradžioje. Apleisti ir daugiausia sudeginti kaimai, apiplėšti ir sugriauti dvarininkų namai, krūmuose išsiabarstę kaulų likučiai, šalia kelių sudeginti į krūvą sumestų kūnų pelenai, gilios duobės, priverstos lavonų ir užbertos žemės, dar liudijo nesenų nelaimingojo atsitraukimo pėdsakus.* (T. IV, p. 56). Visos tos kampanijos metu M. K. Oginskio diplomatija buvo nukreipta į tai, kad imperatorius Aleksandras paskelbtų visuotinę amnestiją visų buvusios Abiejų Tautų Respublikos provincijų, prijungtų prie Rusijos, gyventojams, kurie *suklaidinti Napoleono klastos ir pažadų, buvo nusikaltę rusų valdžiai* (T. IV, p. 61). Amnestiją pasiekti pavyko, bet viltys, jog išdraskyta valstybė bus atkurta, nugalėtojams persidalijant Europą, nepasiteisino. Oginskis pasitraukė iš politinio gyvenimo ir išvyko į Florenciją.

Greitasis, pats moderniausias traukinys *Italo* mus atgabeno iš Romos į Florenciją. Esu ryžtingai nusiteikusi savo akimis pamatyti visa, ką filologijos studijos man leido suvokti tik iš knygų. Florencija man visų pirma Dantės miestas, bet dabar tvirtai žinojau, kad ieškosiu ir Oginskio pėdsakų. Jeigu pažvelgsime į lietuviškus žinytus, tai jie niekada nepamiršta parašyti, kad Florencija, išvertus į lietuvių kalbą, reiškia „Žydinti“. Menų sostinė. Pro Florenciją Oginskis 1807 metais grįžo į tėvynę po susitikimo su Napoleonu Venecijoje, Florencijoje gimė jo sūnus Irenėjus Oginskis. 1822 metais Oginskis į Florenciją atvyksta visam likusiam savo gyvenimui. Iš pradžių apsigyvena Florencijos priemiestyje Fjezoleje, o vėliau persikelia į vieną pagrindinių Florencijos gatvių – Tornabuoni. Tornabuoni rūmuose 1826 metais Mykolas Kleopas Oginskis baigė rašyti savo veikalą „Mémoires“, kūrė muziką. Į šiuos rūmus pasisvečiuoti buvo atvykęs (1829 metais) Adomas Mickevičius. 1833 metų spalio 15 dieną Mykolas Kleopas Oginskis paliko šį pasaulį. Palaidotas buvo Santa Marija Novella vienuolyne šventoriaus kapinėse. Vėliau atkaklumu garsėjusios italės žmonos Marijos de Neri-Oginskienės rūpesčiu palai-

kai buvo perkelti į meno ir mokslo garsenybių panteonu tapusią įstabią Florencijos šventovę Santa Croce baziliką. Kai mums teko laimė pajusti Santa Croce šventovės didybę ir čia tvyrančią nenusakomą žodžiais dvasią, buvo ankstyvas pavasario rytas, antra diena po Velykų iškilmų. Galima sakyti, kad šioje šventovėje išgyvenome laiko pojūčio išnykimo patirtis. Visa, ką mokėmės apie Europos kultūrą, siuntė amžinojo grožio vibracijas. Iškilminga, muzikali, nepaprastai erdvi centrinė nava, klaidžioji ja, žvelgdamas į nesuskaiciuojamus antkapinius paminklus, į grindyse suklotas balto marmuro antkapines plokštes. Viso pasaulio turistai čia lankosi, tad jų žingsniai išdildė aukso raidėmis paryškintus įrašus, tamsesnę spalvą įgavo meniški barelfejai, regalijų raizginiai. Keistas jausmas: tarsi visas oras vibruoja, pilnas didžiųjų kūrėjų žodžių, spalvų,

muzikos garsų, tikrais muzikos akordais aidai ir tavo žingsniai marmuro grindimis. Nuščiuvęs palenki galvą prieš Michelangelo antkapinį monumentą (skulptorius Giorgio Vasari), pagarbus kuklumas apima žvelgiant į Dantės Alig hieri kenotafą (skulptorius Stefano Ricci), sukrėstas stovi prie Galilėjaus

Straipsnio autorė prie M. K. Oginskio memorialo

amžinojo poilsio vietos (skulptorius Giulio Foggini). Ir staiga pajunti – kaip nori surasti ir didįjį Oginskį. Tik ilgokai paklaidžiojus iš tiesų paaiškėjo, kad lietuviški žinytai, nurodydami, kad reikia ieškoti netoli Mikelandželo, neklydo. Suradome Mykolo Kleopo Oginskio palaidojimo vietą Švč. Sakramento koplyčioje, kuri dar vadinama Castelliani vardu, greta altoriaus. Balto marmuro skulptūrinė kompozicija (skulptorius Francesco Pozzi) garbingai įprasmina Abiejų Tautų Respublikos valstybės ir visuomenės veikėjo, senatoriaus, garsiojo polonezo „Atsisveikinimas su Tėvyne“ autoriaus amžinojo poilsio vietą. Žinoma, nusiminėme, nes į koplyčią įeiti ir fotografuoti buvo draudžiama. Gal tokia sugriežtinta tvarka galiojo tik Velykų laikotarpiui, nes į koplyčias nebuvo galima patekti ir kitose Italijos šventovėse. Visa laimė, kad turėjome Aušrą, kuri puikiai kalba itališkai. Ji ryžtingai pasuko ieškoti muziejinės dalies tarnautojo, paprašė leidimo. Italų tarnautojui teko emociškai papasakoti Mykolo Kleopo Oginskio istoriją, o tarnautojas pasirodė paslaugus ir mandagus, jis nuėmė užtvaras, padėdėjo mus iki koplyčios altorinės dalies, leido įjungti blykstes, netgi pats pasisiūlė ir mus nufotografuoti. Daugybę kartų ištarusios jam *grazie*, buvome laimingos.

Berods jau grįžusi iš Florencijos, vakarojau su Aušra ir Giuseppe. Man taip rūpėjo būtent italui papasakoti, kaip mes suradom Oginskio palaidojimo vietą, kad aš manau, jog Oginskis tikrai nusipelnė tokios pagarbos būti netoli Michelangelo, bet pirma

Santa Croce bazilikos vidaus erdvės.

Nukelta į 8 psl.

Mokytoja Mikalina buvo ne žemaitė, kažkur iš Aukštaitijos, atsikėjusi į miestelį tais metais, kai vokiečiai uždarė Kauno universitetą. Ten ji mokėsi kartu su tokiu Povilu Beržonskiu, gal tas ir pasakė, kad mokykloje trūksta mokytojos, bet juk trūko mokytojų ir tuose miesteliuose, kurie daug arčiau jos tėviškės. O čia užkampis užkampiausias, keisčiausia tarmė, nesuprasi, nei ko klausia vaikas, nei ką sako suaugęs, baisiai šiurkštūs žmonės, grubus jų apsiėjimas. Bet ji neišvažiavo, o kodėl – juk nepaimsi ir nepaklausi.

Kai ji čia atvažiavo – aukšta, jauna, graži – visi jaunesni vyrai bemat įtraukė pilvus, ištiesė pečius ir dažniau timpčiojo į viršų apsmukusias kelnes. Iš pradžių miestelio moterys sekė kiekvieną jos žingsnį, bet kad nebuvo ko: sekmadienį, išėjusi iš bažnyčios, ji pastovėdavo su tuo Beržonskiu po kaštonu, negarsiai ten kalbėdavosi, paskui gražiai paduodavo vienas kitam ranką ir išsiskirdavo. Ji grįždavo į savo mažą butelį pašte ir skaitydavo. Vakarop, kai gražu, išeidavo už miestelio, pavaikščiოდavo žvyrkeliu, kartais niūniuodavo vaikščiodama. Moterys klausinėjo klebono, ar kartais ne kokia slapta vienuolė, tas pasakė, kad ne.

O paštas – tai medinis dviaukštis namas, išsprautas tarp kitų tokių pat. Pirmajame aukšte – tas paštas, ant rajame – du maži buteliai. Suprantama, kad pašto viršininkas gyveno viename, o Mikalinos buvo tas kitas. Nors pašto viršininkas – paniuręs, nuplikęs viengungis, sudžiūvęs ir net susisukęs nuo tos viengungystės, bet moterys turėjo šiokių tokių vilčių:

– Kai ilgai trinsis vienas kitam po akių, matysi, kad susikukuos.

– Ai, ne! Kad ligi pat keturių dešimtų – nieko, nenorėk, kad kas jau ir būtų! Gal vienkiaušis koks, gal ką...

– Nepasakok! Manasis buvo kartu pirty, yr kiaušiai abudu!

Pašto viršininką suėmė vieną pirmųjų. Rado jo albumuose anglišku, amerikonišku, braziliskų pašto ženklų. Paskaitė už šnipą – ir prapuolė žmogus. Tada ten atsikėlė pats leitenantas Per Bliuską, bet jis retai tepareidavo. Kiauras naktis sėdėjo daktaro namų rūsy ir tardė suimtuosius. Mokytoja Mikalina nebevaikštinėjo vakarais už miestelio ir nebenuoniauvo.

Ir anksčiau mažas tebuvo mažo miestelio gyvenimas, o dabar visai sunyko, susitraukė, sulindo pats į save kaip riešutas į kevalą. Trūko duonos, žibalo, drabužių, tačiau miestelyje dar netrūko vaikų, ir mokykla veikė. Uždėjusi savo delną ant jų mažų plaštakėlių, Mikalina mokė juos rašyti ir „m“, ir „a“, ir visas kitas raides. Vėliau jie užaugs į visokiausius vyrus ir moteris, bet visi bus jautę jos delno prisilietimą ir užuodę geltonų plaukų kvapą. Ajeriais kvėpėdavo tie plaukai, malūno tvenkinio ajerais.

Visi matė, visi žinojo, kokios buvo jos dienos, o kokios buvo jos naktys?

Abudu jos buto langai žiūrėjo beveik tiesiai į miestelio aikštę. Jos vidury, ne, gal kiek arčiau prie vienos iš susibėgančių gatvių, buvo pastatytas medinis kryžius, ir dvi eglės – jau aukštesnės už tą kryžių – žaliavo iš šonų. Jeigu eglės, tie liūdnieji medžiai, – vadinasi, kažkokiam tragiškam įvykiui paminėti, kokiam – ji dar nežinojo. Gal čia žuvo koks nepriklausomybės kovų savanoris, gal kas kitas, nes eglaitės negalėjo praaugti kryžiaus per kelerius metus. Ir ne-

Antano Sutkaus nuotr.

Šv. Mikalina

Romualdas Granauskas

priklausomybės kovų prie miestelio nebuvo, tik aštuonioliktaisiais, pasinaudoję tarpuvaldžiu, keturi bolševikėliai įkūrė savo „revoliucinę“ tarnybą, bet po kelių savaitių nuo Sedos pusės atėjo Plechavičius su vyrais, bolševikėlius išvaikė, o patį aršiausią pasivarė už miestelio ir nušovė. Tą ji žinojo iš mokyklos sargo.

Ji neturėjo ant langų ilgų gražių užuolaidų, tik tokias šviesias kartūnines iki pusės stiklo, – stovėdamas apačioj ant grindinio ne ką tu ten pamatysi, tik lubų krašelį. Todėl jai nereikėjo vos atsibudus eiti prie lango jų traukti. Jos taip ir šviesuodavo užtrauktos per visą dieną. Ji tiktai žvilgtelėjo į pilkai užmūrytą dangų ir pasiėmė skėtį. O apačioj, ant šlapio grindinio, sustojo kaip įkalta. Akis pati pamatė, kad po kryžium kažkas baltuoja. Ten gulėjo du, išrengti iki marškininių ir basi. Kraujas niekur neraudonavo. Nei ant kūnų, nei ant akmenų, nakties lietus viską nuplovė. Ji nusuko žvilgsnį, nudūrė galvą ir nuskubėjo mokyklos pusėn, o eidama kartojo kaip užsukta: „Šiandien neik ir nestovėk prie lentos, šiandien neik ir nestovėk prie lentos, juodame fone vaikai tuojau pamatys, kokia tu išbalusi ir išsigandusi...“ Vaikai patys buvo iš balę ir išsigandę, bet jie vėliau pripras.

Jau pačią pirmąją žiemą, kai ji viena liko išvėsusioje mokykloje ir karpė baltas snaiges Kalėdų eglutei, tyliai įėjo mokyklos sargas ir pakvietė arbatos. Du tokie mieli senukai, kurie viską darė kartu: kūreno krosnis, plovė grindis, šlavinėjo takus, barstė smėliu, buvo prisodinę po langais alyvų ir jazminų. Vos ne iki pat Vėlinių didžiojoje klomboje vis žydėjo ir žydėjo jurginai. Jiedu ir glaudėsi čia pat mokykloje, pas juos visuomet būdavo

šilta ir švaru, ir net vakare kvėpėjo neseniai išplautomis grindimis. Gal vieni patys miestelyje suprato, kaip sunku čia jaunai merginai tarp svetimų, o dar žiemą, o dar ilgiausiais vakarais, o dar nemokant tarmės, kuria visi aplinkui šneka, ir vis bijant apsijuokti. Suprato gal ir ne vieni patys, tik vieni patys vis kvietėsi tos arbatos. Vėliau ji ir nekviesta užeidavo. Smalsūs, guvūs buvo senukai, domėjosi, iš kur ji kilimo, kas tėvai, o kaip pas juos vadina šitą daiktą, o kaip aną, lyg būtų kokie kalbininkai. Ji mielai pasakojosi, mielai pati klausėsi, nes jiedu juk buvo miestelyje gimę, augę ir pasenę, viską apie jį žinojo, visus pažinojo, ir jau tada jos galvoje šmėstelėjo ta mintis, bet šmėstelėjo ir pradingo...

Tą rytą ji negalėjo vesti pamokų. Prigrasiusi vaikus, kad daugiau neitų į aikštę prie kryžiaus ir nespoksotų į pamestuosius, ji pasibeldė pas senukus, nekviesta atsisėdo, pasidėjo alkūnes ant stalo, įsikniaubė į jas ir apsiraudojo. Niekas jos neguodė, netildė, ji verkė, kol išsiverkė.

Abudu senukai sėdėjo greta ant lovos krašto ir žiūrėjo į langą. Tada sargas ir pasakė lyg pats sau:

– Ten guli Vaškys ir Ruginis.

Ji įsidėmėjo. O senoji pridūrė:

– Vaškys dar buvo iškūlęs mokyklos langą. Svaidėsi sniegais – ir iškūlė.

Ši kartą jai nepasiūlė arbatos. Kaip būtų dabar ją gėrę? O sargas pasakė ir dar:

– Mes, Lietuvos savanoriai, visi buvom surašyti. Kas žuvo, kas buvo sužeistas, kas paliko gyvas. Nė vieno neužmiršo.

Namo ji grįžo lėtai, vis taip pat nudūrusi galvą, o kai ėjo per tiltą, suildėjo po kojomis senos lentos, ir kartu su tuo bildesiu į jos galvą įsirėžė,

įsikalė mintis: „Šalis, kuri užmiršo savo žuvusius vaikus, pati yra pasmerkta žūti. Anksčiau ar vėliau.“ Ir kita mintis nei iš šio, nei iš to: „Kokie jie senukai!.. Juk neturi dar nė šešiasdešimties metų!“

Jai labai patikdavo šviežiai išplautų grindų kvapas. Savo grindis ji plaudavo tris kartus per savaitę. Paskui sėdėdavo nieko neveikdama ir svajodavo. Taip kvėpėtų jos tikrieji namai, kuriuose ji gyvens ir pasens. O paskutinis kvapas, kurį ji užuos, tegu būna šalto šulinio vandens ir degančio vaško. Ir kvapas vabalo, kurį anūkė netyčia sutraiškė delne, atbėgo skubiai pakviesta iš kiemo ir dabar stovi prie lovos, kaltai slėpdama tą delniuką sau už nugaros.

Ji nuplaudavo ir laiptus, bet tik tai kartą per savaitę. Laiptų plovimas nebuvo malonus darbas. Jai atrodydavo, kad Per Bliuską, kuris grįžta parvyčiais iš daktaro namų rūsio, ant savo batų gali parnešti kraujo.

Prieš ją čia gyveno senas našlys mokytojas. Vasaros dieną, pasiėmęs knygą, jis nuėjo į Prūdgalius. Knygą rado ant kranto, o jį patį – jau iškilusį iš vandens prie ajeryno. Tokia mirtis per karą jai visai neatrodė baisi. Viskas čia buvo taip, kaip jis ir paliko išeidamas: baldai, knygos, pasiklota lova, mažą keptuvėlę ant mūriuko su įmesta į ją duonos riekele, o toje riekelėje – net jo dantų kandymo žymės. Ji apsiverkė pamačiusi, bet paskui apsiramino: tas senas mokytojas šitaip jai tartum perdavė ir savo knygas, ir savo kasdieninę duoną. Nors susirišk į mazgelį ir nešiokis ant kaklo.

Kaip pirmą kartą plovė grindis, stengėsi pasiekti visas kertes, visus užkaborius už baldų. Tarp mūriuko ir sienos buvo neplatus tarpas, jame tilpo tik aplamdytas šiukšlių kibiras. Ir tas buvo išneštas, ant dugno baltavo dviejų kiaušinių lukštai. Pakėlė kibirą ir pastatė už savęs. Tas tarpas turėjo būti nešvariausias. Jai pasirodė, kad vienas grindjuostės gabalas, įkypai suleistas su kitu, tartum kliba. „Vajėzau! – pasibaisėjo. – Pro čia man prilįs peliū!..“ Paklibino pirštais, bandė pastumti į kairę, dešinę, patraukti į save, bet nebuvo už ko suminti. Tada pakišo po ja mokytojo duonriekį peilį – ir lengvai pakėlė į viršų. Iš grindjuostės kyšojo du mediniai dygliukai, o grindų lentoje buvo matyti dvi skylutės. Sujuodavo plyšys, į kurį galėjai įkišti ranką. Lengvai įstatė grindjuostę į vietą. Buvo sau ta slaptavietė – ir tegu būna. Ji dar neturėjo ko slėpti.

Pati žinojo, kodėl dabar prisiminė tą slaptavietę, kodėl taip lėtai eina per tiltą, kodėl dar lėčiau kyla grindiniu į kalną. Jie tebegulės ten, o ji nedrįs dar kartą į juos pažvelgti. Gana to, kad dabar jau žino abiejų pavardes. Vakare užrašys. Užrašys ir tai, kad Vaškys buvo iškūlęs mokyklos langą, o dabar, spalio dvyliktą dieną, guli nušautas ir pamestas miestelio aikštėje.

Dabar, būdama tarybinė mokytoja, ji nebegalėjo užėiti nei į bažnyčią, nei į kleboniją. Iš klebono šeiminkės sužinotų labai daug miestelio istorijų ir visas užrašytų. Net pačiai atrodė, kad yra pasimaišiusi dėl tų savo užrašymų. Jau kiaurai suprato viską žemaitiškai, tik neturėjo vilties pati kada nors išmokti. Neišmoksi, žemaičiu reikia gimti. Ir jautė, kad miestelis tartum palengva atitirpsta, – dar nepriėmė jos visai už savą, gal dėl žemaitiškai nemokėjimo, bet ir nebelaikė suvisam svetima. Žemaičiai turėjo patys įsitikinti, kad mokytoja

Nukelta į 7 psl.

Atkelta iš 6 psl.

vieną dieną nepames jų vaikų ir nedings, neatlaikiusi gyvenimo čia gūdumo, grubumo ir nuošalybės.

To vakaro užrašas buvo ir pirmas, ir pats trumpiausias. Svarbiausio ji dar nežinojo: kur juos užkas? Žvyriose ar Velėnijose? Velėnijomis žemaičiai vadina durpynus. Aplink Žvyrijas buvo vaikščiojusi, o į Velėnijų pusę niekada net nepasuko, – kam jai ta bjauri liulanti vieta?

Kai užrašė tuos kelis sakinius, susimąstė: kokių ji turi juodų drabužių? Turėjo vieną juodą sijoną, jos žieminis paltas taip pat buvo juodas. Turėjo ir juodą skarelę, nusipirko dar Kaune, kai reikėjo važiuoti į tetos laidotuves. Pasirodo, viską ji turi.

Iki vidurnakčio jie nieko nesiims. Tik tada, kai bus pats pavargusių žmonių įmigis. Ir gal visai ne šią naktį, o kitą ar net trečią. Bet ji bus pasiruošusi. Numigs iš vakaro, o prieš vidurnaktį atsikels.

Ji stovėjo priešais nuskendusio mokytojo veidrodį, svarstydamą, kaip čia geriau apsirišti juodąją skarelę, kad matytųsi tiktai akys. Dabar gerai. Kai ji sėdės tamsoje, užsigesinusi lempą ir prisikišusi arti lango, iš lauko tikrai neturėtų boluoti nei jos šviesūs plaukai, nei veidas.

Dabar ji taip ir padarė, tartum patitreniravo. Nelijo, bet nebuvo ir mėnesio, spalio naktys retai būna šviesios. Ji tikėjosi, kad tamsoje už lango ižiūrės dvi baltas dėmes, juk jie guli visai netoli, beveik po jos langais, ir turėtų balkšvuoti apatiniai jų marškiniai. Bet nebalkšvavo. „Kodėl?.. Kodėl?.. – ji daužė kumščiu sau į kelį. – Ar aš pusaklė kokia, kad neižiūriu?..” O po valandėlės jau ramino save kitais žodžiais: „Palauk. Nepulk į paniką. Negali nieko matyti, bet gali viską girdėti.”

Neišskraidins jie pamestųjų oru kaip kokie šikšnosparniai, atvažiuos, pasikinkę arklį, arba atburgs savo kledaru sunkvežimiu. Čaksės į grindinį arklio kanopos, dardės tekiniai, o sunkvežimis kels dar didesnę triukšmą.

Privažiavo tas sunkvežimis tiktai naktį iš sekmadienio į pirmadienį, bet ji laukė pasiruošusi. Leitenanto nebuvo namie, niekas negirdėjo, kaip ji nulipo laiptais. Motoro garsas tolo į Žvyrijų, ne į Velėnijų pusę. Velėnijos gana toli už miestelio, ten jie gali užsirauti ant partizanų.

Motoras nutilo Žvyrijose. Labai arti ji nėjo, atsitūpė duobėje, klausėsi, kaip jie ten darbuojasi kastuvais. Ji ateis čia dieną, aiškiai pamatys šviežiai sujudintą žvyrą. Aprašys viską parėjusi ir net nubraižys planelį.

Vakaraš ji labai daug galvojo. Kitos jos amžiaus moterys tikrai tiek daug negalvoja. Ji galvojo ir apie tai, kad turėtų kam nors pasisakyti, tačiau kam? Mokyklos sargui? Klebonui?.. Ne, ne laikas. Ir tų užrašų dar tiek nedaug tėra. Ji tik surašė visus miestelio sribokus ir abu saugumo tardytojus – Per Bliuską ir tą kitą, surašė išvežtus, pasitraukusius su vokiečiais, paimtus į rusų kariuomenę, išbuožintus, atbėgusius į miestelį iš kaimų, kad nebūtų nubausti partizanų, – viską sužinojo iš sargo. Buvo beužrašanti ir sribokų vaikus, kuriuos mokė, jų buvo penki, bet sėdėjo, sėdėjo prie stalo pasirėmusi ir neužrašė nieko.

Tą dieną atvažiavo iš rajono švietimo inspektorius, apžiūrėjo visą mokyklą, dar buvo ir tuščių užrakintų klasių, pasakė, kad nuo kito rugsėjo mokykla bus priauganti, – kiekvienais mokslo metais prisidės po klasę,

kol pavirs į septynmetę, reikės iš kažkur ištraukti dar keturis mokytojus. Turėjo išpasakoti inspektoriui, ką mokykla ruošia Spalio šventėms, kokius eilėraščius vaikai deklamuos apie Staliną. Jam išvažiavus, ji ir mokė tų eilėraščių, bet labai įsiskaudėjo galvą, ji pasibeldė pas sargą pasakyti naujienos ir išgerti arbatos.

Tą kartą jie kalbėjosi net ilgiau nei paprastai. Jau nebegulėjo aikštėje Vaškys ir Ruginis.

– Ir niekas nesužinos, kur užkasti kaip šuneliai... – sargienės akys buvo pilnos ašarų.

– Yra, kas ži... – ir Mikalina pri-kando lūpą.

Sargas labai atidžiai pasižiūrėjo į ją:

– Aš esu Beržonskių dėdė.

Vajėzau, kaip Mikalinai staiga atlėgo!.. Moterį būtų apsikabinusi.

Jau visai čia pat buvo Visi šventi. Mikalina vėl apsirengė juodai. Negalėjai žinoti, ar nebus ten pastatę sargybinio. Retai pasitaiko toks oras, kad per Visus Šventus – ir be vėjo, ir be šlapdribos. Pritūpdama tai vienoje, tai kitoje duobėje, Mikalina artėjo prie jai žinomos vietos. Du kartus pargriuvo, bet iš rankų nieko neišmetė. Nebuvo tikra, kad taip tiksliai ir pataikys, bet nors daugmaž.

Rytui auštant vieniša žvakė, įstatyta į stiklainį, dar tebedegė Žvyrijose.

Artėjo tos Spalio revoliucijos metinės. Kažkas atvažiuos iš rajono ir, žinoma, skaitys ilgą paskaitą. Jos mokinukai, jau išmokę keturis eilėraščius apie Staliną, turėjo šį vakarą juos deklamuoti miestelio klube, – duok Dieve, kad neišsigastų, nesuklystų, neužsikirstų. Bus bėdos. O klubas – tai buvusi šaulių salė. Nuskendęs mokytojas prieš karą statydavo joje vaidinimus, buvo subūręs styginių orkestrėlį, šitą ji irgi aną vakarą užrašė. Dabar klube vykdavo tiktai šokiai, nedažnai, kas antrą, kas trečią sekmadienį. Vyks ir šiandien. Ji nė karto juose nebuvo, anksčiau pati nenorėjo, o dabar – nė už ką. Kaip galima šokti salėje, kurios languose dar neseniai atsispindėjo ant grindinio pamesti lavonai?..

Nors buvo pirmadienis, ji tikėjosi ilgiau pamiegoti. Pamokų nebus, apie vidurdienį ji paskutinį kartą parepe-tuos su vaikais. Ją pažadino graudus, nykus karvių mūkimas. Prišoko prie lango, pažiūrėjo per užuolaidėlių viršų. Krito tiršta stambi šlapdriba, per ją kažkur varė keturias neryškiai dūluojančias ir mūkiančias karves. Jos širdį staiga užgulė toks nykumas, tokia bėdos nuojauta, kad ji nieko daugiau nesugalvojo, tik vėl kristi į lovą ir įsikniaubti į pagalvę. Nereikia ieškoti priežasčių, kodėl toks nykumas staiga užgula širdį, vis tiek niekada nerasi. Reikia laukti ir išlaukti. Po valandos, po kitos jis ir pats praeina.

Į duris kažkas beldėsi. Vakar ji šiaip paklausė mokyklos sargienės, ar jie raugiasi žiemai kopūstų, dabar, matyt, jų ir atnešė. Bet už durų, maloniai šypsodamasis, stovėjo leitenantas Per Bliuską, rankoje laikė popieriaus lapą.

– Atėjau prašyti jūsų pagalbos.

– Nežinau, kuo galėsiu padėti.

– Aš paaiškinsiu.

– Tada prašom, – ir ji pasitraukė atbula, norėjo greičiau jį pervesti per nesutvarkytą virtuvę, vakar vakare vėl tęsė tuos savo užrašus.

Ji atsisėdo ant lovos krašto ir jam ranka parodė į kėdę prie stalo:

– Prašom sėstis. Ten.

– Aš pastovėsiu, – ir stovėjo priešais toks aukštas, toks nemalonus, kad ranka pati pakilo prie kaklo: ar

ŠIMTAS KALBOS MĮSLIŲ

Algirdas Sabaliauskas

Labai lengva atspėti, kaip paukščio plunksnos vardas tapo metalinės rašymo priemonės vardu (ir viena, ir kita rašoma), kaip žmogaus kojos pavirto stalo kojomis (ant vieno stovi žmogus, ant kitų – stalas), kaip ožys virto pastovu malkoms pjauti (tarp gyvulio ir šio padargo esama kažkokio panašumo), kaip ropė pavirto verpiamojo ratelio dalimi (jos labai panašios) ir t. t. Tačiau kalbos istorija žino ir daug keistesnių pasikeitimų, kurių priežastis ne taip lengva išaiškinti, o kartais jie net atrodo ir visai neįmanomi.

Visi esame girdėję vyrišką vardą Henriką. Henrikas – yra germaniškos kilmės vardas (*Haimrik*). Pirmoji šio žodžio dalis *haim* reiškia namus, o antroji *rik* – galingą, turtingą. Gal dėl tokios kilmės šį vardą taip pamėgo karaliai; juk kieno, jei ne jų, kadaise buvo galingiausi ir turtingiausi namai. Pavartę kokios nors senoviškos enciklopedijos lapus, rasime ištisą virtinę Henrikų, įvairių kraštų karalių.

Karalių vardus pasisavina ir paprasti žmogeliai, o šie elgiasi su vardais, kaip jiems patinka – tai ką nors iškraipo, tai ką nors sutrumpina, visai nepaisydami šių vardų kilmės ir taisyklingumo. Taigi paprasti vokiečiai ėmė ir sutrumpino savo *Heinrich* į trumputę ir paprastą formą *Hinc*. Panašiai elgiasi jie ir su kitais, nors ir labai kilmingais vardais – štai iš *Frydricho* pasidarė *Fricq*, iš *Gotfrydo* – *Giocq* ir kt. Tiesa, ir mes šiuo atžvilgiu ne geresni: šventąjį Juozapą sutrumpiname į Juozą, archangelą Mykolą – į Miką, kunigaikštį Gediminą – į Gedą ir t. t.

Žmonės savo vardus kartais atiduoda gyvuliams. Antai Lietuvos piemenys apaštalo Jokūbo vardu kartais pavadina vilką, Dievo karvytę mūsų sodžiuose kai kur vadina *barbute*, kai kur *petrele*, *petronėle*, o kai kur net ir *maryte*. Panašiai ir vokiečiai, tiesa, iš pradžių tik pasakose, katiną pradėjo vadinti *hincu*. Vienoje Vokietijos dalyje toks vardas beveik ištūmė ir senąjį katino pavadinimą. Mūsų broliai latviai nuėjo dar toliau. Jie pasiskolino iš vokiečių šį katino vardą, numetė latvių kalbai neįprastą žodžio pradžios garsą *h*, na ir apsižiūrėję, kad naujasis žodis *incis* labai gražiai skamba, juo pradėjo ne tik katiną vadinti, bet apskritai katę šaukti. Latviškai *inci* – *inci* yra visai tas pat, kas mūsų *kac-kac*. Įsivaizduokite, kaip pasijustų koks karalius Henrikas, puošnioje karietoje su gausiu palydovų būriu per Latvijos sodžių važiuodamas, išgirdęs šaukiant savo vardą, o šiuo vardu sodiečiai kreiptųsi ne į jį, galingąjį valdovą, o į pelių siaubą katiną.

Algirdas Sabaliauskas. *Šimtas kalbos mįslių*.

– Vilnius, Algarvė, 2001

Edmundo Unguraičio piešinys

neatsirišę ant krūtinės raišteliai?

– Miestelyje šianakt priklijuota proklamacijų, – leitenantas perlenkė lapą pusiau, bet ji spėjo perskaityti, nors ir aukštyn kojom. Žaliu mokykliniu pieštuku. Spausdintom raidėm. Puslankiu: „Už Tėvynės laisvę!“ Ir apačioj – Gedimino stulpai. – Teksto neskaitykit, apačioj yra eilėraštis. Ar esat kur nors jį skaičiusi anksčiau?

Kai ji perskaitė, vėl paklausė:

– Maironio?.. Brazdžionio?..

– Ne.

– Gal esat skaičiusi jį kur nors spaudoj? Žurnale? Laikrašty?

– Ne.

– O gal Beržonskio?

Ji pati pajuto, kaip staiga išraudo – iki pat tų raištelių. Papurtė galvą,

tiktai šiek tiek ją nuleido:

– N-ne.

Leitenantas atsiėmė atgal popierių, įsikišo į kišenę.

– Ačiū, kad padėjot.

– Kad nepadėjau.

– Padėjot, padėjot.

Jis pasisuko eiti, o ji – atsistojusi nuo lovos – paskui jo nugarą. Vos neatsirėmė į ją, kai Per Bliuską staiga stabtelėjo virtuvėlė. Atremti į mūriuką stovėjo jos prastieji žieminiai batai, storai aplipę ir moliais, ir žvyrais. Kodėl, kodėl ji laukė, kad išdžiūtų?

– Apsirenkite.

... Kai ėjo miestelio gatve greta vienas kito, ir jiedu vos dūlavo pro šlapdribą... □

Kultūros kronika

Birželio 12 d. Vilniuje, Mokytojų namų kiemelyje Valstybinis dainų ir šokių ansamblis „Lietuva“ pristatė savo geriausią koncertinę programą – laiko patikrintą ir jau klasika tapusį „Aukso fondą“. Teatralizuotame koncerte – įspūdingiausi ansamblio šokiai, į UNESCO nematerialaus paveldo sąrašą įtrauktos sutartinės, šmaikštūs humoristiniai vaizdeliai, instrumentinės kompozicijos. Koncerte dalyvauja per penkiasdešimt ansamblio „Lietuva“ šokėjų, muzikantų, choro artistų ir dainininkų. Ypatingo žavesio koncertui suteikia tautinių instrumentų orkestras, kuriame grojama lietuvių liaudies instrumentais – birbynėmis, kanklėmis, lamzdeliais, ragais, skudučiais, skrabalais, tabalais, ožragiais, molinukais, Labanoro dūdomis ir gausybe mušamųjų.

2013 06 07 Lietuvos nacionalinėje filharmonijoje vyko Vilniaus festivalio koncertas „J. S. Bacho muzikos gelmė ir grožis“. Dalyvavo Andrius Žlabys (fortepijonas), Sergejus Krylovas (smuikas), Lietuvos kamerinis orkestras. Rafinuotas muzikalumas, kūrinio suvokimo gelmė, virtuoziška interpretacija – tai tik keletas apibūdinimų, taikomų jaunosios kartos pianistui Andriui Žlabiui. Prestižinio JAV Curtis muzikos instituto auklėtinis savo tarptautinį pripažinimą įtvirtino koncertais su garsiausiais pasaulio kolektyvais. Vilniaus festivalio koncerte Andrius Žlabys papiro į savo itin mėgstamo J. S. Bacho muzikos pasaulį, o jo klavyrinių koncertų interpretacijas papildė žymaus smuikininko S. Krylovo ir Lietuvos kamerinio orkestro griežiami J. S. Bacho koncertai smuikui.

2013 05 30 – 2013 06 21 Vilniuje, „Lietuvos aidų“ galerijoje, vyks Danutės Gražienės paroda „Užrašai“. Danutės Gražienės vaizdų pasaulis, pasak menotyrininkės Ramutės Rachlevičiūtės, baugina surrealistinėmis zoomorfinėmis ir antropomorfinėmis figūromis, kurios paslaptingoje miesto panoramoje atrodo it pabiri realybės trupiniai. Formos, idėjos ir technikos sąveikoje gimę estampai sukurti oforto arba oforto ir akvatintos technika. Jeigu to reikalauja sumanymas, tai giliaspaudė papildoma ir iškiliosios spaudos inkliuzais. Todėl dauguma Danutės Gražienės grafikos lakštų galėtų būti laikomi mišrios technikos darbais.

2013 06 04 – 2013 09 08

Vilniuje, Vilniaus paveikslų galerijoje, eksponuojamas Luko Kranacho Vyresniojo (1472–1553) paveikslas „Madona su Kūdikiu po obelimi“. Tai antrasis Valstybinio Ermitažo ir Lietuvos dailės muziejaus bendradarbiavimo projektas. Paveikslas priklauso brandžiajam Luko Kranacho kūrybos periodui, sukurtas 1525–1530 metais; vaizduodamas Švč. Mergelę, dailininkas perteikė tą moters grožio idealą, kuris išryškėjo XVI amžiaus trečiojo dešimtmečio kūryboje. Ermitažo paveikslas žavi atlikimo meistriškumu, virtuozo ranka nubrėžta kiekviena linija ir potėpiu.

2013 06 06 – 2013 07 01 Vilniuje, Šv. Jono gatvės galerijoje, vyks paroda „4 iliustratorių pasakos“. Galerija kviečia visus lankytojus iš naujo atrasti ir kitaip pažvelgti į knygas, skirtas vaikams, susipažinti su vaikams knygas kuriančiomis dailininkėmis, rašytojomis ir iliustratorėmis – Ieva Babilaitė-Ibelhauptiene, Lina Dūdaitė, Ieva Juknyte ir Ula Šimulytė.

Parodoje kiekviena autorė atskiroje erdvėje pasėks lankytojams pasaką – jas iliustruos smagiai besijuokiantys vaiduokliai ir kiti personažai iš projekcijų ant sienų, bėgiojantys po galeriją metriniai siūti zuikiai. Parodos dalyvės – įvairiapusiškos jaunosios kartos dailininkės, dirbančios plačiu diapazonu – ir klasikine, ir skaitmenine technika kuriančios iliustracijas, knygų dizainus, tekstus, knygas – objektus, knygų personažų lėles. Visos apdovanotos diplomais ar premijomis, visos pripažintos, aktyviai kuria ir dalyvauja kūrybiniame gyvenime.

2013 06 07 Vilniuje vyko jau 8-oji Vilniaus Mokytojų namų organizuojama Lietuvos senjorų dainų šventė „Mes vėl kartu“. Šiemet šventės programoje didelis dėmesys skirtas Tarmių metams, Lietuvos regionams paminėti ir pristatyti. Šventėje dainavo daugiau nei trisdešimt kolektyvų iš įvairių Lietuvos vietovių. Šventė tradiciškai prasidėjo prie Vinco Kudirkos paminklo koncertu, kuriame choristai dainavo tarmiškai, iš savo regiono atsivežtas dainas. Vėliau iškilminga eiseną dainuodama keliavo į Vilniaus Mokytojų namus, kur prasidėjo didysis koncertas. Ši šventė – ne tik pramoga, bet ir dalis senjorų socializacijos programos, jų įtraukimo į aktyvų kultūrinį gyvenimą.

Mykolas Kleopas Oginskis

Atkelta iš 5 psl.

juk derėjo pagerbti Italijos kultūrą. Tad pakėliau tamsiai raudono Giuseppe šeimos vynuogynų vyno taure, sakydama, kad noriu paskelbti tostą už Italijos kultūrą. Giuseppe su lengva ironija tarstėlėjo: *Oi, ilgai reikėtų gerti*. Atsakiau, kad esu pasiryžus. O iš tiesų, tai norėjau pasakyti, kad man didelis džiaugsmas, kad tokia didinga italų kultūra pripažino ir priglaudė kaip savą garsųjį Oginskį.

Mykolo Kleopo Oginskio *Atsiminimai* (I–IV tomai), kurie apima 1788–1815 m. laikotarpį, buvo parašyti prancūzų kalba ir 1826–1827 m. šia kalba išleisti Paryžiuje. Vėliau visi keturi tomai buvo išversi į lenkų kalbą ir 1870–1871 m. išleisti Poznanėje. Į lietuvių kalbą M. K. Oginskio *Atsiminimai* nebuvo išversti. To darbo 2006 metais ėmėsi Virginijus Baranauskas. Prieš tai šis vertėjas, bendradarbiaudamas su *Žemaičių žemės* žurnalo leidėjais, iš prancūzų kalbos išvertė dvi pirmosios istorinės Lietuvos rašytojos moters Sofijos Tyzenhauzaitės knygas – *Reminiscencijos* ir *Halina Oginskytė*. (Teko *Reminiscencijas* skaityti ir man – labai gaila, kad dėl reklamos trūkumo ši knyga mažai žinoma, o būtų tikrai populiari.) *Atsiminimų* leidimą rėmė Lietuvos Respublikos kultūros ministerija, Lituanistinių tradicijų ir paveldo įprasminimo komisija. O leidejai – Regionų kultūrinių iniciatyvų centras. Sumanymas pradėti *Atsiminimų* vertimą į lietuvių kalbą kilo tuo metu, kai 2005 metais buvo pradėta formuoti tarptautinė pasirengimo M. K. Oginskio 250-osioms gimimo metinėms programa. Į šią programą jau įsijungė gausūs būrys Lietuvos, Lenkijos, Baltarusijos kultūros, mokslo veikėjų ir institucijų, taip pat ir Regionų kultūrinių iniciatyvų centras (*Žemaičių žemės* žurnalo redakcija). Pirmas *Atsiminimų* tomas buvo išleistas 2007 metais. Antras ir trečias tomas viena knyga buvo išleistas 2009 metais, o ketvirtas – 2010. Matyt, kad ketvirtą tomą leidžiant jau atsiliėpė Lietuvą ištikusi ekonominė krizė, nes šio tomo leidybą jau rėmė nebe Kultūros ministerija. Derėtų rėmėjus pagerbti ir išvardinti. Vardinsiu tokia tvarka, kokia jie surašyti knygoje: Algirdas Saudargas, Jono Ruškio individuali įmonė, UAB *Plungės lagūna*, UAB *Plungės Jonis*, UAB *Bioprojektas*, UAB *Sauslaukio statyba*, Lietuvos Respublikos URM, Rietavo savivaldybė, Rietavo Oginskių kultūros istorijos muziejus. Ketvirtasis tomas sunkiai gaunamas ir paskaityti. Didžiosiose bibliotekose randamas tik vienintelis archyvinis egzempliorius. Kauno apskrities bibliotekoje mane tikino, kad jie tai suteikia galimybę atnešti tą vienintelį egzempliorių į skaityklą (aišku, ne į namus), o Vilniuje tai šis egzempliorius tiesiog saugomas, skaitytojai juo naudotis negali. Didesniuose knygynuose visas veikalo keurtomis yra.

Visgi labai įdomu, ar Mykolo Kleopo Oginskio *Atsiminimai* yra Lietuvos diplomatinė atstovybių bibliotekose, ar juos įsigiję Lietuvos valstybinės įstaigos, ar jie puikuosis kokioje nors Valdo rūmuose surengtoje parodoje užsienio diplomatų priėmimų metu? O gal šalia bus padėti ir iš Vilniaus universiteto pasiskolinti *Atsiminimų* leidimai prancūzų ir lenkų kalbomis? Tikėkimės. □